

Åkerböna och jakten på inhemska AAT-proteiner till mjölkarna

Åkerböna innehåller bra med råprotein men behöver kompletteras med proteinfoder som inte bryts ner i våmmen.

SPANNMÅL, ÅKERBÖNA OCH RAPS – det duger gott för att mjölka 8 000 kilo. Det är rådgivarna överens om även om de lägger betoningen lite olika på vilka problemen och möjligheterna är. Och givetvis är det en förutsättning att man samtidigt satsar på högsta grovfoderkvalitet som ger stor konsumtion.

Det finns exempel där man med en fodermix med bra vallfoder och en kraftfoderblandning på 6–7 kg spannmål, 2,5–3 kg åkerböna och 1–1,5 kg rapsfrö landar på en avkastning på 8 500–9 000 kg mjölk, säger Niels Andresen som är ekorådgivare på Jordbruksverket i Alnarp.

Högmjolkarna

Men hur fungerar åkerböna för en ko som mjölkar 9 000–9 500 kg? Åkerböna innehåller gott om råprotein, men det handlar också om proteinkvalitet.

– Åkerbönan är en enklare proteinkälla, säger Torbjörn Lundborg på Freja Husdjur, framför allt innehåller den för lite metionin. Till kor som ska mjölka lite mer ser jag åkerböna som en grund som kan ersätta de första kilona av koncentratet.

ILLUSTRATION: SOFIA WRANGSJÖ

Åkerböror innehåller faktiskt också lika mycket stärkelse som havre, så delvis konkurrerar de med spannmålen om utrymmet för stärkelse i foderstaten.

–Valet av fodermedel i ekologisk produktion är en jakt på AAT-protein, menar Margareta Dahlberg på

LG Husdjurstjänst, dvs proteiner som inte bryts ner redan i våmmen. En ko klarar att mjölka 8 000 kg med hjälp av det mikrobprotein som bildas i våmmen. Men högmjolkarna behöver också proteiner som inte bryts ner förrän i tarmen, och soja är rikt på sådant våmstabil protein.

Hans-Eriks kor får 4 kg åkerböna utan problem

Hans-Erik Blidstam på Kåragården utanför Herrljunga är självförsörjan-

de på foder till de 90 ekologiska mjölkarna, och han har åkerböna i foderstaten sedan 2001. Högmjolkarna får också 1 kg rapsfrö som börjar trappas ner efter fjärde månaden i laktationen. För närvarande innehåller fullfodret 3,5 kg åkerböna per ko och dag, men det varierar och beror på kvaliteten på vallfodret. Mellan åren har det varierat mellan 2 och 4 kg.

–Vi har inte sett några negativa effekter av nivån 4 kg, säger Hans-Erik.

Bönorna sammals med spannmål i en hammarkvarn. De odlas även i samodling med vete. Skulle bönorna gå dåligt något år så breder vetet ut

sig istället. Tidsmässigt är vete det spannmålsslag som mognar mest i fas och blir tröskfärdigt samtidigt som bönorna.

– Det enda vi inte har själva är soja, och det är ingen idé att köpa koncentrat bara för att få det. Med den egna rapsen klarar vi högmjolkarna bra, menar Hans-Erik.

På frågan om valet mellan vit- och brokblommig åkerböna svarar Hans-Erik snabbt:

– Enligt litteraturen är det brokblommiga sorter som gäller för idisslarna, så det håller jag mig till.

Men man kan nog många gånger byta ut hälften av koncentratet mot åkerböna och raps utan stora nackdelar och till ett lägre pris.

Torbjörn Lundborg hänvisar också till försök som visar att nedbrytningen i våmmen kan minskas genom grövre krossning. AAT-värdet höjdes väsentligt när partikelstorleken på krossad åkerböna ökade från 1 mm till 4 mm.

Korna tål mer

Gamla rekommendationer kring åkerbönor säger att de inte bör utgöra mer än 20% av kraftfodret, t ex bara 2 kg av totalt 10. Dagens rådgivare menar att den gränsen går att tänja på, och Torbjörn Lundborg anger den till 35%.

– 3 till 4 kg går att ge utan problem, menar Niels Andresen.

Åkerböornas tanninnehåll ser han heller inget problem med.

– Det är en fördel eftersom tanninerna bromsar proteinnedbrytningen i våmmen.

Margareta Dahlberg har mest erfarenhet av utfodring med vitblommiga åkerbönor som har ett lägre tanninnehåll än brokblommiga, som Aurora, och därför föredras smakmässigt av korna. Men hon menar att bitterheten inte är något stort problem när man blandar åkerböna med andra fodermedel.

LENA KARLSSON

FOTO: LARS BIRGER JOHANSSON

Prismässig uppvärdering på sin plats

Åkerböna är en riskgröda och behöver betalas bättre för att locka växtodlarna.

När det gäller åkerböna oroar man sig för fel sak. Den snackas om att det kan bli problem för korna, men problemet är inte korna utan odlingen, menar Niels Andresen, numera regional rådgivare på Jordbruksverket men också med många rådgivningsår bakom sig på Hushållningssällskapet.

– Mjölkgårdarnas växtföljder är redan rätt pressade och prio ett är att få fram tillräckligt med bra vallensilage. Dessutom är odlingssäkerheten för åkerbönan inte så bra. Hitills är det detta som hindrar en

ökad användning av åkerböna, menar Niels Andresen.

Betalt för risken

Tillräckliga mängder av åkerböna kan alltså vara svårt att få fram på mjölkgårdarna, och här måste något ske med prisbilden så att växtodlingens tycker att det är lönt med risktagandet, menar Niels. Om de inte får mer betalt för åkerböna än för spannmål odlar de givetvis hellre spannmål som är en mycket säkrare gröda.

Niels menar att åkerbönan är klart undervärderad i mjölkalkylen. Med tanke på att koncentratet ligger på 6 kronor så borde böna kunna värderas till 3:50–4 kr när man jämför vad de tillför i foderstaten, menar han.

Han menar också att det är svårt för mjölkgårdarna att räkna hem något netto på att toppa foderstaten med inköpt koncentrat.

– Jag har all respekt för dem som vill komma upp i en mjölkavkastning på 9 000 kg och mer, säger Niels, men ett sådant beslut handlar om annat än pengar. Man är duktigt och vill få utlopp för sitt kunnande. Men ger man 5 kg koncentrat för att kunna mjölka 9 500 kg så finns stor risk att man bara byter pengar med foderföretagen.

LENA KARLSSON

Hammarkvarnen säker lösning

Hårt torkade åkerbönor kan ibland vara svåra att krossa eftersom de hoppar så att valsarna inte får grepp om dem. Malning i Hammarkvarn med 2,5-4 mm såll är en säker och billig lösning. Krosset passar bäst att blanda i en fodermix men med tillvänjning fungerar det också att fodra separat. Åkerböna kan med fördel sammalas med en tredjedel rapsfrö i hammarkvarnen. Rapsfrö kan inte malas ensamt utom i speciella kvarnar eftersom det är så fett att kvarnen kletar igen.

Arealbehov till hemma-proteiner

Behov av åkermark för helt eget kraftfoder per årsko med rekrytering:

Åkerböna	0,15–0,25 ha
Raps	0,15–0,25 ha
Spannmål	0,25–0,4 ha
TOTALT	0,65–0,9 ha

Källa: Niels Andresen

